

Výročná správa 2022

Správa o aktivitách

Budovanie kapacít pre udržateľnú energetiku

Spolu s partnermi sme v návrhu Programu Slovensko na roky 2021 – 2027 sa nám podarilo presadiť a udržať samostatné opatrenie na podporu lokálnej a regionálnej energetiky (tento základný programový dokument vymedzuje rámec pre čerpanie štrukturálnych a investičných fondov EÚ na Slovensku). Opatrenie umožní vytvoriť regionálne centrá udržateľnej energetiky (RCUE) – kľúčový a stabilný prvok budúcej regionálnej infraštruktúry na rozvoj dekarbonizovanej energetiky na celom Slovensku. Dovoľujeme si to považovať to za významnú a príjemnú satisfakciu za našu predchádzajúcu dlhoročnú prácu v tomto smere.

Opatrenie sme v roku 2022 pomáhali obhajovať nielen voči Európskej komisii a jednotlivým rezortom, ale aj voči výhradám priemyslu a korporátnych lobistických zoskupení. Výsledkom bola nielen obsahovo primeraná formulácia poslania, cieľov, úloh a formy RCUE a udržanie pôvodného návrhu finančnej alokácie na tento účel, ale aj vznik nových strategických partnerstiev Priateľov Zeme-CEPA (pozri časť o inštitucionálnom rozvoji). Vláda SR schválila Program Slovensko koncom júna a v novembri ho definitívne potvrdila aj Európska komisia.

Náčrt regionálnej infraštruktúry pre rozvoj dekarbonizovanej energetiky spolu s niektorými novými overenými metodickými postupmi v oblasti energetického plánovania a praktické odporúčania pri ich uplatňovaní sme poskytli a objasnili ukrajinským partnerom z Chmeľnyckej oblasti, ktorí sa na nás obrátili s prosbou o pomoc. Systémovú reakciu na globálny rozvrat klímy považujeme za vec prvoradého významu, najmä vo vojnu zničenej krajine s bohatými zásobami dreva a uchádzajúcu sa o spoluprácu s Európskou úniou, ktorá intenzívne hľadá energetické záplaty na masívne a trvalé výpadky lacného plynu.

Energetické plánovanie

Iniciatívu pri vytváraní podhubia pre vznik RCUE od augusta 2022 preberala Slovenská inovačná a energetická agentúra (SIEA). Je to prirodzené, pretože SIEA bude mať v nadchádzajúcich rokoch status sprostredkovateľského orgánu a implementačnej agentúry pre energetické opatrenia v Programe Slovensko a bude aj metodicky koordinovať RCUE. Naše odborné materiály sa stali dôležitými podkladmi pre návrh inštitucionálneho rámca RCUE, financovanie a vymedzenie ich

územnej pôsobnosti, tvorbu koncepčných a metodických dokumentov pre plánovanie dekarbonizácie regiónov a tiež pre prípravu odborného vzdelávania budúcich pracovníkov RCUE.

Ako príklad možno uviesť metodické postupy na kvantifikáciu udržateľného energetického potenciálu dendromasy na lesnom pôdnom fonde a na tzv. bielych plochách, ktoré sme počas predchádzajúcich rokov vytvorili a otestovali pri príprave pilotných regionálnych nízkouhlíkových stratégií vo viacerých regiónoch Slovenska. Poskytli sme ich SIEA ako základ pre tvorbu jednotnej metodiky, ktorú by v budúcnosti mali používať RCUE. To isté platí o metodike na kvantifikáciu potenciálu úspor v budovách. Rovnaké využitie môžu mať naše pilotné návrhy metodík na vyčíslenie energetického potenciálu solárnej energie na strechách budov, úspor energie v doprave, verejnom osvetlení a v ďalších oblastiach. Pripravili sme aj návrh postupu na prípravu nových metodík, ktoré by umožnili RCUE včas reagovať na predvídateľné negatívne aspekty energetickej krízy a najnovšie trendy v energetike, najmä rast energetickej chudoby, rozvoj energetických komunít a výpočet emisií skleníkových plynov v rámci celého životného cyklu hlavných miest energetickej spotreby.

Ako členovia odbornej skupiny ministerstva životného prostredia pre prípravu klimatického zákona sme sa intenzívne snažili začleniť RCUE a celý koncept plánovania dekarbonizácie regiónov do tohto dôležitého legislatívneho návrhu, avšak zatiaľ neúspešne. Naopak, naše snahy o integráciu tohto konceptu do niektorých krajských stratégií boli úspešné (napríklad v prípade koncepcie SMART v oblasti energetiky v Banskobystrickom samosprávnom kraji alebo niektorých krajských programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja).

Informačný systém, vzdelávanie a osвета

Jednou z najdôležitejších podmienok efektívneho fungovania RCUE bude funkčný, komplexný a spoľahlivý informačný systém. SIEA sme preto poskytli náš návrh regionálneho energetického informačného systému a všetky súvisiace dokumenty a odporúčania pre budúce RCUE, ktoré sme vypracovali v rokoch 2020 a 2021. Dali sme vypracovať aj právnu analýzu existujúcich bariér k prístupu k informáciám nevyhnutným pre budúce plánovanie dekarbonizácie regiónov a možné riešenia na ich odstránenie.

Jednou z prvoradých funkcií RCUE bude totiž práve regionálny zber a analýza údajov v sektoroch, ktoré najviac ovplyvňujú energetickú a emisnú bilanciu regiónov (spočiatku najmä v budovách, doprave, priemysle, službách, verejnom osvetlení, postupne aj v pôdohospodárstve a ďalších sektoroch) a údajov potrebných pre výpočet udržateľného potenciálu obnoviteľných zdrojov v regiónoch. Preto sme podporili snahu SIEA integrovať všetky dostupné zdroje energetických aj ďalších súvisiacich informácií, registrov a databáz a sprístupniť ich pre potreby energetického plánovania. Takýto integrovaný prístup sme počas roka presadzovali aj v rámci prípravy návrhu klimatického zákona.

Namiesto toho, aby si jednotlivé RCUE vytvárali vlastné informačné systémy a tie potom navzájom prepájali, by tak vzniklo jedno spoločné národné energetické dátové centrum, ktoré by rôznym subjektom (vrátane RCUE) umožnilo využívať za špecifických podmienok vopred stanovený okruh údajov, preddefinovaných výstupov a aplikácií potrebných na plnenie ich úloh. To by zjednodušilo, zlacnilo a urýchlilo nielen zber, ale aj analýzu, aktualizáciu a praktické využívanie energetických údajov.

Koncom roka sme pripravili návrh postupu na zapájanie univerzít technického smeru do odbornej prípravy budúceho personálu RCUE. Pripravili sme projekt, ktorý bude v tomto smere súčinný s aktivitami SIEA.

Pilotné projekty

Pre neurčitý postoj mesta Prievidza k pilotnému návrhu nízko-teplotného systému diaľkového vykurovania na hornej Nitre aj k našim opakovaným pokusom o spoluprácu pri dekarbonizácii komunálnej energetiky a zvyšovaní lokálnej energetickej sebestačnosti sme pozastavili ďalšie aktivity v tomto meste. Našu ponuku k spolupráci však prijalo druhé najväčšie mesto v regióne – Partizánske. Vypracovali sme ideový návrh transformácie mestského systému zásobovania teplom v Partizánskom na nízko-teplotný s minimálnymi emisiami. V roku 2022 sa nám za aktívnej podpory mesta podarilo predbežne vyhodnotiť aktuálny stav teplárenského systému a navrhnúť základné fázy jeho generačnej zmeny. Predpokladom úspechu bude stabilná podpora vedenia mesta, odborná koordinácia a integrácia komplexnej obnovy napojených budov, rekonštrukcie teplárenských rozvodov a rozvoja obnoviteľných energetických zdrojov, a to v horizonte niekoľkých volebných období. Prípadný úspech by však významne prerástol hranice mesta aj okresu – má potenciál nastoliť trend transformácie existujúcich mestských teplárenských systémov na Slovensku aj v okolitých krajinách.

Okrem toho sme v tomto roku analyzovali podmienky, pri ktorých by bola ekonomicky realizovateľná postupná zmena individuálneho spôsobu vykurovania budov v menších sídlach (obciach) na nízko-teplotné dekarbonizované systémy centralizovaného zásobovania teplom. Porovnávali sme vybrané obce vo veľkostných kategóriách do 300, 1000 a 2500 obyvateľov a hodnotili sme rôzne parametre, ktoré najviac ovplyvňujú ekonomickú realizovateľnosť takejto systémovej transformácie. V roku 2023 [túto štúdiu](#) rozšírime ešte o sídlo do 5000 obyvateľov.

Od septembra sme pripravovali projekt na vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti energetického systému pre budúcu obytnú štvrť Mayer Malacky. Pôjde o elektroenergetický systém s minimálnymi emisiami s účasťou energetických komunit a centralizované zásobovanie teplom piatej generácie so sezónnym úložiskom tepla. Projekt získal finančnú podporu ministerstva životného prostredia Nemecka a bude sa realizovať v roku 2023.

Dekarbonizáciu teplárenstva (t.j. generačnú zmenu súčasných vysokoteplotných systémov na nízko-teplotné na jednej strane a budovanie nízkoemisných systémov pre nové sídla budované na zelenej lúke na strane druhej) považujeme za dôležitý predpoklad dosiahnutia uhlíkovej neutrality. Preto v roku 2023 sformulujeme hlavné zistenia a odporúčania vyplývajúce z opísaných odborných štúdií a návrhov a o téme dekarbonizácie teplárenských systémov plánujeme otvoriť širokú odbornú diskusiu.

V prvom kvartáli sme uskutočnili 12 [virtuálnych exkurzií](#) na miesta dobrej komunálnej energetickej praxe v Českej republike, Maďarsku a Dánsku pre predstaviteľov samospráv zo Slovenska (natočili a spracovali sme ich v predchádzajúcom roku). Keďže podujatia mali veľký ohlas, z vybraných lokalít sme spracovali [hodinový dokumentárny film](#). Film je bezplatne k dispozícii na našom portáli pre samosprávy (www.energoportal.org).

V máji a júni sme organizovali súťaž [KlimaOBEC](#) o najlepšiu prístupnosť samospráv ku klíme a energetike. Z prihlásených 11 miest a obcí sme ocenili mesto Šaľa, Piešťany a obec Nižný Slavkov, najmä za príkladný prístup k zníženiu spotreby energie v budovách, doprave a verejnom osvetlení, aktívnej podpore verejnej a nemotorovej dopravy, využívaniu obnoviteľných zdrojov a monitoringu, hodnoteniu a prezentovaniu energetických a emisných ukazovateľov. Víťazné samosprávy získali bezplatný energetický audit na vybranú budovu, osvetové video o ich aktivitách v oblasti energetiky, resp. bezplatné odborné energetické konzultácie.

Regulácia využívania obnoviteľných zdrojov

Revidovaná smernica EÚ o obnoviteľných zdrojoch uložila členským štátom povinnosť premietnuť nové minimálne požiadavky na kritériá udržateľnosti pre energetické využívanie biomasy do národných legislatív. Zároveň umožnila členským štátom prijať dodatočné kritériá, ak si to situácia vyžaduje. Keďže minimálne požiadavky na úrovni EÚ vychádzali najmä z kontextu veľkých štátov Únie a týkali sa iba energetických zariadení obrovských menovitých príkonov, ich uplatňovanie na Slovensku by sa týkalo iba veľmi malého okruhu zariadení a v podstate by umožnilo veľkej väčšine energetických zariadení vyhnúť sa regulácii. Preto sme v rámci novelizácie vyhlášky ministerstva životného prostredia presadzovali zásadné rozšírenie návrhu kritérií udržateľnosti pre energetické využívanie drevnej biomasy, avšak neúspešne.

Verejné financie

Spolu s partnermi z Klimatickej koalície, Slovenskej klimatickej iniciatívy a CEE Bankwatch Network sme presadzovali vylúčenie fosílnych palív z podpory z verejných zdrojov (najmä európskych štrukturálnych a investičných fondov prostredníctvom Programu Slovensko). Prispeli sme k zvýšeniu finančných alokácií na opatrenia podporujúce energetickú hospodárnosť budov a udržateľné využívanie obnoviteľných zdrojov. V júni boli v Programe Slovensko navýšené prostriedky na udržateľnú energetiku o 24 %. Okrem toho sa prijalo rozhodnutie, že sa vôbec nebudú podporovať nové technológie na báze zemného plynu a namiesto 30 miliónov eur na dotovanie plynových kotlov sa z tejto alokácie podporí ochrana ovzdušia. [Vyhodnotili sme prípravu Programu Slovensko](#) a to, či má Slovensko dostatok financií na zníženie emisií skleníkových plynov do roku 2030 o 55 % alebo až o 67 %. [Hodnotili a odporúčali](#) sme aj transparentnosť prípravy a ambicióznosť nastavenia Modernizačného fondu na Slovensku (kľúčového zdroja na podporu dekarbonizácie a rozvoja teplárstva a priemyslu). S partnermi sme pripravili odporúčania pre revíziu Národného energetického a klimatického plánu SR do roku 2030.

Podporili sme [iniciatívu](#) Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti a Klimatickej koalície na rozšírenie programov na obnovu budov a využívanie obnoviteľných zdrojov o podporné schémy pre sociálne zraniteľné domácnosti. S rómskou environmentálnou iniciatívou RESDI sme [analyzovali návrh riešení energetickej chudoby rómskych komunit v mestskej časti Luník IX v Košiciach](#). Preložili sme [30 rád o úsporách energie](#) (materiál SIEA) do rómčiny a s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity sme otvorili diskusiu o energetickej chudobe.

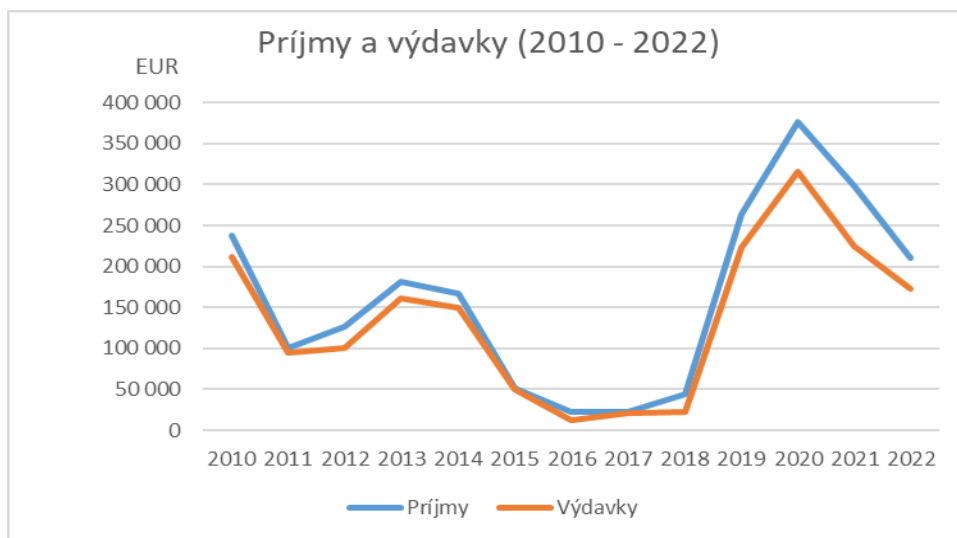
Aktívne sme sa zapojili do prípravy klimatického zákona. Takmer všetky požiadavky a podnety nás a našich partnerov sa napokon premietli aj do [oficiálneho návrhu zákona](#) (napríklad zriadenie Klimatickej rady ako nadrezortného orgánu, vymáhateľnosť sektorových cieľov, inštitucionalizácia regionálneho plánovania dekarbonizácie).

Na jeseň sme s Klimatickou koalíciou pripravili odporúčania pre formuláciu RePowerEU (nová kapitola Plánu obnovy a odolnosti) s cieľom obmedziť strategickú závislosť SR od fosílnych palív, začať reformu teplárstva a ďalšie reformy a investície v rámci udržateľnej energetiky a mobility. Presadzovali sme aj zvýšenie účasti občianskych organizácií na tvorbe tejto kapitoly.

Interný rozvoj

Počet členov sa oproti predchádzajúcemu roku nezmenil, znížil sa ale počet zamestnancov združenia; čoraz menej využívanú kanceláriu v Banskej Bystrici sme koncom roka zavreli. V roku 2022 sme ďalej rozšírili okruh externých odborných spolupracovníkov.

Nasledujúci graf ukazuje vývoj ročných príjmov a výdavkov Priateľov Zeme-CEPA od roku 2010.

Našími hlavnými strategickými partnermi sa stali Slovenská inovačná a energetická agentúra, odborná inštitúcia rezortu hospodárstva a samosprávne kraje (pre prípravu podmienok pre vznik infraštruktúry pre plánovanie a koordináciu dekarbonizácie regiónov), Únia miest Slovenska (pre komunikáciu s mestami) a niekoľko koalícií občianskych organizácií (pre komunikáciu a presadzovanie verejného záujmu). Ukončili sme členstvo v Slovenskej klimatickej iniciatíve.

Personálne zloženie (k 31.12.2022)

Správna rada	Magdaléna Grambličková (predsedkyňa, do 12/2022) Katarína Lukáčová (členka, od 12/2022 predsedkyňa) Martina Paulíková (do 12/2022) Michal Zibrin (od 12/2022) Helena Zamkovská (od 12/2022)
Výkonný tím	Juraj Zamkovský (výkonný riaditeľ, platený do 08/2022) Juraj Melichár (koordinátor CEE Bankwatch Network v SR) Lenka Ilčíková (transformácia hornej Nitry) Helena Zamkovská (koordinátorka podpory budovania kapacít, do 09/2022) Michaela Farkašová (administratíva) Zdenka Tesárová (financie a účtovníctvo)
Riadni členovia	20 (s hlasovacím právom)
Rada patrónov	Zuzana Kusá

Finančná správa

Príjmy (2022)	EUR	Podiel (%)
Grantové príjmy	151 851,63	72,06
Z toho: CEE Bankwatch Network	18 032,24	11,87
European Climate Initiative	14 200,15	9,35
European Climate Foundation	93 999,24	61,90
LIFE	20 620,00	13,58
Heinrich Boll Stiftung	5 000,00	3,29
Príjmy z vlastnej činnosti	700,00	0,33
Dary	1 306,11	0,62
Príjmy z 2% z dane	1 416,09	0,67
Členské	424,20	0,20
Zostatok z roku 2021	55 041,25	26,12
Príjmy spolu	210 739,28	100,00

Výdavky (2022)	EUR	Podiel (%)
Mzdy a odmeny	74 762,37	43,17
Režijné náklady	7 943,76	4,59
Cestovné náklady	1 843,85	1,06
Spotrebný materiál	1 575,15	0,91
Služby	63 665,75	36,76
Zariadenie a vybavenie	1 102,88	0,64
Členské príspevky do FoEE, FoEI a FoESK	971,99	0,56
Dane a administratívne poplatky	1 304,33	0,75
Regranting (Ukrajina)	20 000,00	11,55
Výdavky spolu	173 170,08	100,00

Kontakty   Sídlo: Námestie Pod krížom 65, 976 33 Poniky – Ponická Huta (048 4193 718, 0908 902 257)
Pobočky: Nová 7, 971 01 Prievidza (0905 580 031)
            Pinotova 14, 831 02, Bratislava (0902 264 332)
E-mail: cepa@priateliazeme.sk
Web: cepa.priateliazeme.sk
              energportal.org
              zivotpouhli.sk
              www.udrzatelne.sk